

УДК 929:908](051)

ЗОЗУЛЯ Володимир,

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти кафедри історії і культури України та спеціальних історичних дисциплін

Університету Григорія Сковороди в Переяславі
(м. Переяслав, Україна)Zozulia1993@gmail.comORCID: <https://orcid.org/0009-0002-1228-3071>**ВИДАТНІ ПОСТАТІ УКРАЇНСЬКОГО КРАЄЗНАВСТВА НА ШПАЛЬТАХ ЖУРНАЛУ «КРАЄЗНАВСТВО» у 2000-2024 рр.**

Стаття присвячена аналізу висвітлення на сторінках наукового журналу «Краєзнавство» життєвого шляху, науково-дослідницьких здобутків та громадської роботи відомих краєзнавців України. Зазначається, що сучасний період розвитку української історичної науки позначений підвищенням інтересу до вивчення ролі особистості в історії. Помітно поживалися історико-біографічні та просопографічні дослідження, які дають можливість реконструювати багатогранні аспекти життя та діяльності особистості.

На сторінках журналу «Краєзнавство» життєписи видатних постатей краєзнавців розглядаються як своєрідні історичні портрети особистостей з високими громадянсько-патріотичними та моральними якостями, які служать взірцем для молодих дослідників регіональної історії та залучення до краєзнавства широких верств населення.

Констатується, що історичні портрети краєзнавців мають неабияке значення як складова не тільки історії українського краєзнавчого руху, а і як важливе джерело інформації про людей та умови, в яких вони робили і продовжують робити особистий внесок у розвиток краєзнавства в Україні.

Зроблено висновок, що висвітлення історії краєзнавчого руху в Україні крізь призму особистостей відомих краєзнавців посідає помітне місце в тематичній структурі часопису. З'ясовано, що практика публікації на сторінках журналу матеріалів про визначні постаті українського краєзнавства започаткована після відновлення випуску журналу з проголошенням незалежності України. Практично усі категорії діячів краєзнавчого руху – від самовідданих дослідників-аматорів до відомих вчених – стали героями журнальних публікацій про їх життєвий шлях і внесок у

дослідження регіональної історії України та збереження культурної спадщини українського народу.

Найбільш поширеним жанром подачі на сторінках журналу матеріалів про визначних краєзнавців є історико-документальні нариси та наукові статті просопографічного спрямування.

***Ключові слова:** історія, журнал «Краєзнавство», краєзнавство, Національна спілка краєзнавців України, просопографія, життєпис, особистість.*

OUTSTANDING FIGURES OF UKRAINIAN LOCAL HISTORY ON THE PAGES OF THE «KRAËZNAVSTVO» JOURNAL (2000–2024)

The article is devoted to the analysis of coverage on the pages of the «Kraêznavstvo» scientific journal of the life path, scientific and research achievements and public work of famous local historians of Ukraine. It is noted that the modern period of development of Ukrainian historical science is marked by increased interest in the study of the role of the individual in history. Historical-biographical and prosopographical studies, which provide an opportunity to reconstruct multifaceted aspects of a person's life and activities, have noticeably revived.

On the pages of the «Kraêznavstvo» journal, the biographies of outstanding figures of local historians are considered as a kind of historical portraits of individuals with high civic-patriotic and moral qualities, which serve as a model for young researchers of regional history and the involvement of broad segments of the population in regional history.

It is stated that historical portraits of local historians are of great importance not only as a part of the history of the Ukrainian local history movement but also as a valuable source of information about people and the conditions in which they have made and continue to make their personal contributions to the development of local history in Ukraine.

It is concluded that the coverage of the history of the local history movement in Ukraine through the prism of the personalities of famous local historians occupies a prominent place in the thematic structure of the journal. It is found that the practice of publishing materials about prominent figures of Ukrainian local history on the pages of the journal was started after the resumption of journal publication with the declaration of Ukraine's independence. It is stated that almost all categories of figures in the local history movement – from dedicated amateur researchers to renowned scholars – have become the subjects of journal publications about their life paths and contributions to the study of Ukraine's regional history and the preservation of the cultural heritage of the Ukrainian people.

Historical and documentary essays and scientific articles of a prosopographic direction are the most common genre of submission of materials about prominent local historians on the pages of the journal.

Keywords: *history, «Kraêznavstvo» journal, local history, National Union of Local Lore Researchers of Ukraine, prosopography, biography, personality.*

Постановка проблеми. Важливим чинником формування сучасного соціокультурного простору України є періодичні видання наукового та науково-популярного спрямування. Серед них вирізняється науковий журнал «Краєзнавство», який залишається єдиним загальноукраїнським часописом, тематика якого повністю присвячена висвітленню розвитку краєзнавчого руху в Україні та регіональних досліджень, інноваційних процесів в історичній науці та краєзнавстві.

Одним із тематичних напрямів наукового видання є публікація матеріалів, присвячених відомим краєзнавцям, які робили і продовжують робити вагомий внесок у дослідження та популяризацію знань про регіональну історію України. Це особливо важливо в сучасний період розвитку української історичної науки, оскільки життєписи видатних постатей українського краєзнавства – особистостей з високими громадянсько-патріотичними та моральними якостями, служать взірцем для молодих дослідників регіональної історії та залучення до краєзнавства широких верств населення. Окрім того, історичні портрети краєзнавців мають неабияке значення як складова не тільки історії українського краєзнавчого руху, а і як важливе джерело інформації про людей та умови, в яких вони робили і продовжують робити особистий внесок у розвиток краєзнавства в Україні. Виходячи з цього, ця тема набуває особливої актуальності й потребує подальшої наукової розробки.

Мета статті полягає в аналізі змісту і тематики журналу «Краєзнавство» та з'ясуванні особливостей висвітлення на його сторінках життя і діяльності відомих краєзнавців України на початку ХХІ ст. (2000–2024 рр.).

Аналіз досліджень і публікацій. Тема висвітлення на сторінках журналу «Краєзнавство» життєвого шляху і науково-пошукових здобутків відомих дослідників історії рідного краю ще не ставала предметом спеціального дослідження. Її лише дотично торкалися Р. Маньковська [18; 19], О. Бажан [2], Д. Бровендер [4].

Виклад основного матеріалу. З'ясовано, що у 1927–1930-х рр. практики публікації в журналі «Краєзнавство» окремих матеріалів про подвижників краєзнавчого руху не було. Організатори й активісти краєзнавчого руху лише згадувалися в деяких статтях і замітках без деталізації їхньої діяльності та вагомості особистих заслуг.

Традиція розповідати на сторінках журналу «Краєзнавство» про визначні постаті українського краєзнавства була започаткована з відродженням у роки незалежності випуску головного краєзнавчого часопису України. Вже у першому номері відновленого журналу ця тема посіла важливе місце. На його сторінках під рубрикою «Краєзнавці» започатковано «Біобібліографічний словник краєзнавців України», в якому продовжено, як зазначено у преамбулі, «публікацію біографічних даних та відомостей про доробок вітчизняних краєзнавців, започатковану редакцією журналу «Пам'ятки України» 1988 року». Довідки доповнювалися списком праць краєзнавців і літературою про них.

Першими стали довідки про Якіма Кривка (1903–1980) і Василя Орла (1928–1987). Яким Кривко почав займатися краєзнавством ще в 1930-ті рр. і його творча спадщина становить понад 500 краєзнавчих публікацій з історії, літератури, культури і охорони пам'яток Сумщини. Краєзнавчий доробок

Василя Орла з Миколаївщини складається з понад 300 публікацій, у яких досліджується життя і творчість Т. Шевченка, популяризуються його твори на Кубані, зв'язки українських письменників з цим регіоном компактного проживання українців [3].

У цьому ж номері відродженого журналу «Краєзнавство» розпочато і продовжується по сьогодні оприлюднення публіцистично-документальних нарисів про відомих постатей українського краєзнавства минулого і сучасного періодів. Перший на сторінках часопису біографічний нарис «Посмертний лауреат» присвячувався Миколі Киценку, з чиім іменем пов'язана робота зі збереження пам'яток козацької доби та організація Державного історико-культурного заповідника на острові Хортиця і Музею історії запорізького козацтва. У 1973 р. краєзнавець був звільнений з керівних посад у зв'язку із «серйозними методологічними прорахунками», а по суті – був звинувачений у націоналізмі [10].

Тема персоналістичного виміру історії українського краєзнавства, висвітлення внеску окремих особистостей у дослідження регіональної історії і збереження національної культурної спадщини знайшла продовження і в наступних номерах журналу «Краєзнавство».

З набуттям у 2000 р. журналом «Краєзнавство» статусу наукового видання збереглася практика висвітлення на його шпальтах життя і діяльності відомих українських дослідників-краєзнавців. Усього за нашими підрахунками на сторінках часопису у 2000–2024 рр. під тематичними рубриками опубліковано понад 100 матеріалів, у яких простежується життєвий, науково-творчий та просвітницький шлях відомих краєзнавців України.

Аналіз засвідчує, що, як і в попередній період, подача таких матеріалів була не заорганізованою і позбавлена штампів і шаблонів. Найбільш поширеним жанром подачі матеріалів про видатних краєзнавців є короткі

документально-публіцистичні нариси, статті та замальовки без надмірної уніфікації.

Практично усі матеріали персоналістичного спрямування публікувалися під рубрикою «Краєзнавство в особах», а в окремих випадках – під рубриками «Регіональна історія в особах» і «Джерела та біографічні студії». Із 45 номерів журналу у 5 номерах матеріали про відомих краєзнавців не друкувалися, що, напевне, зумовлювалося обмеженістю журнальної площі у зв'язку з публікацією великих за обсягами тематичних матеріалів до важливих подій у житті Спілки – з'їздів, ювілейних дат тощо. Однак це не впливало на редакційну лінію у цьому питанні і в середньому на кожен номер журналу припадало 2–3 матеріали про відомих краєзнавців.

Демократичним підходом до формування наповнення персоналістичної рубрики зумовлене її жанрово-тематичне і змістовне розмаїття. Опубліковані на сторінках журналу у 2000–2025 рр. матеріали про дослідників і популяризаторів регіональної історії за різними критеріями умовно можна поділити на кілька груп.

За хронологічним принципом до першої групи ми відносимо тих героїв журнальних публікацій, які присвятили своє життя дослідженню регіональних особливостей історії та культури різних куточків України у дорадянський період: ХІХ – початок ХХ ст. У часописі про них вміщено 21 матеріал.

Зі сторінок журналу постають потужні постаті тогочасних дослідників регіональної історії. Зокрема, Миколи Аркаса (1853–1909), якому окрім біографічного нарису у традиційній рубриці «Краєзнавство в особах», у журналі до 160-річчя було присвячено підбірку статей миколаївських науковців [9]. У часописі також розкрита роль Вікентія Хвойки (1850–1914) у

становленні та розвитку Київського міського музею [12], краєзнавчі аспекти діяльності інших дослідників історії краю в дорадянський час.

До другої групи хронологічно відносимо краєзнавців, які жили і творили у радянський період історії України. Це ті подвижники, що стояли біля витоків організаційного оформлення краєзнавчого руху у 1920-х рр. і ті, що в роки політичних репресій зазнали переслідувань, чи поплавилися життям за свою незламність у відстоюванні національних ідеалів. На сторінках журналу знайшли висвітлення й постаті активних учасників відродження повоєнних та наступних років, коли формувалося громадське музейництво, писалася історія міст і сіл України, створювалася мережа пам'яткоохоронних осередків. Усього про них у 2000–2024 рр. опубліковано 33 матеріали.

На сторінках журналу висвітлені життєписи і подвижницька праця репресованих краєзнавців: член УКК Олександр Яната (1888–1938 [8], літературознавець Сергій Єфремов (1876–1939) [7], дослідник Уманщини Григорій Храбан (1902–1990) [31], Михайло Злобинець (1883–1937) [29], Валентин Отамановський (1893–1964), дослідник Поділля, автор першого в Україні історико-правового монографічного дослідження міста [27], інші організатори й учасники краєзнавчого руху.

У публікаціях журналу знайшли висвітлення постаті українського краєзнавства пізнішого часу – повоєнних та наступних років. Варто виокремити знаних науковців, які у своїй науково-дослідницькій роботі велику увагу приділяли краєзнавству. Один із них – професор Одеського університету Анатолій Бачинський (1933–1995), український історик, археограф, організатор краєзнавства на Одещині [21].

Історико-краєзнавчій спадщині історика, академіка Івана Крип'якевича (1886–1967) – професора Львівського університету, присвячено статтю під

рубрикою «Краєзнавство в особах». У ній йдеться про краєзнавчу діяльність відомого історика в Східній Галичині першої половині XX ст., форми і методи гурткової роботи як з учнями, так і з дорослим населенням, а також висвітлюється праця ученого зі збереження пам'яті про людей, які загинули, захищаючи рідну землю, внесок у популяризацію історико-культурної спадщини [11].

У статті про відомого українського історика Федора Шевченка (1914–1995) зазначається, що він проявив себе у багатьох галузях історичної науки, у тому числі і в краєзнавстві, яке у його науковій спадщині займає помітне місце. Виокремлюється два напрямки історико-краєзнавчих досліджень вченого: теоретико-методологічний, що представлений статтями про місце краєзнавства у сфері спеціальних історичних дисциплін, та історико-прикладний, який включає праці з історії українських регіонів – Буковини, Поділля, Закарпаття, Київщини [22].

Третя група представлена портретами краєзнавців – дійових осіб розгортання краєзнавчого руху у добу незалежності України, безпосередніми організаторами краєзнавчих осередків і розбудови Національної спілки краєзнавців України та її регіональних організацій. Краєзнавцям цього періоду у журналі присвячено найбільше матеріалів – 48. Прикметно, що майже половина з них з'явилася на сторінках журналу в останні п'ять років, що засвідчує формування когорти визнаних лідерів сучасного краєзнавства України.

Своєю масштабністю і багатогранною діяльністю зі збереження національної культурної спадщини одного із регіонів України – Переяславщини, виділяється постать Михайла Сікорського – багаторічного очільника Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав». Його подвижницьке життя є прикладом для наступних поколінь дослідників

рідного краю, про що зазначається в біографічному нарисі на сторінках журналу [33].

З відновленням видання журналу «Краєзнавство» особливе місце на його сторінках посідає постать видатного організатора краєзнавчого руху в Україні, творця і першого голови Національної спілки краєзнавців України, академіка НАН України, Героя України Петра Тимофійовича Тронька. З 2000 р. журнал опублікував понад 20 матеріалів про цю непересічну постать національного краєзнавства і суспільного життя України – статей, історико-документальних нарисів, інтерв'ю, у яких розкриваються його життєвий шлях, наукова, державна і громадська діяльність на благо України.

Ще за життя видатного державного і громадського діяча напередодні 95-річчя від дня його народження у журналі «Краєзнавство» під тематичною рубрикою «До 95-річчя головного редактора журналу «Краєзнавство» академіка НАН України П. Т. Тронька» (нею відкривався номер) була вміщена низка матеріалів про нього. Стержневим матеріалом підбірки стало інтерв'ю Петра Тимофійовича «Роздуми напередодні ювілею», у якому він, розповідаючи про свій життєвий шлях, водночас формулює своє бачення проблем збереження історико-культурної спадщини українського народу і роль у ньому краєзнавства.

Свою актуальність для краєзнавчого руху України і по нині зберігають сказані патріархом українського краєзнавства майже два десятиліття тому слова про те, що «було б великою помилкою вважати краєзнавство патріархальщиною, далеким від історичної науки аматорством... Це – не суха академічна наука, яка орієнтується на вузьке коло фахівців-колег, а велика загальнонаціональна просвітницька організація, професійна спілка з високим рівнем наукових досліджень регіональної історії у багатьох напрямках.

Краєзнавці сьогодні виконують роль генетичного коду нації. І в цьому їх заслуга перед українським суспільством і державою» [28].

До 95-річчя П. Т. Тронька у публікаціях журналу були розкриті різні грані його життя і діяльності. Так, у статті Р. Маньковської з промовистим заголовком «Захисник національної спадщини» йдеться про внесок П. Т. Тронька у збереження та охорону пам'яток історії і культури, розвиток мережі державних та громадських музеїв [19]. Редколегія журналу і надалі приділяла належну увагу висвітленню його життя і діяльності, його ролі у відродженні та збереженні культурної спадщини України. Після його смерті це стало складовою вшанування і увічнення пам'яті цієї видатної особистості української історії.

100-річний ювілей дав поштовх для вивчення документальних матеріалів, що розкривають життєвий шлях П. Т. Тронька. Так, у статті А. Шаповала та Ю. Булгакова зроблено огляд документів особового архівного фонду, який зберігається в Інституті архівознавства Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. Особливу увагу приділено аналізу документів з історії краєзнавчого руху. Зі статті дізнаємося, що до особового архівного фонду № 429 входять 904 справи за 1908–2013 рр., які складають 6 описів: 1. Наукові праці, робочі й ілюстративні матеріали; 2. Біографічні документи та документи про вченого; 3. Документи з діяльності; 4. Листування; 5. Фотодокументи; 6. Документи, зібрані вченим [36].

Інформація про заходи з відзначення 100-річчя від дня народження П. Т. Тронька міститься у статті Р. Маньковської. Зокрема, йдеться про науково-краєзнавчу експедицію «Пам'ятні місця Героя України, академіка Петра Тронька на Слобожанщині», тематичні виставки, документальні фільми. Окрему увагу приділено меморіальним дошкам на будівлях установ, у яких працював П. Т. Тронько: пам'ятна дошка Петру Тимофійовичу Троньку на

приміщенні центрального корпусу Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна в Харкові, пам'ятна дошка на фасаді ліцею № 3 у Богодухові Харківської області, меморіальна дошка на честь 50-річного ювілею створення Національного заповідника «Хортиця» (Запоріжжя) [18].

Окрему категорію героїв журнальних публікацій досліджуваного періоду становлять відомі діячі українського краєзнавчого руху доби незалежності, які зробили вагомий внесок у дослідження регіональної історії та становлення і розбудову організацій Національної спілки краєзнавців України.

Низка публікацій журналу присвячена організаторам краєзнавчого руху в регіонах України 1990-х і наступних років, які завершили свій земний шлях, своїми справами на ниві краєзнавства залишили про себе добру пам'ять. Першому голові Рівненської краєзнавчої організації Івану Пащуку присвятив біографічний ескіз Б. Столярчук [32]. У статтях І. Кочергіна розповідається про Ганну Швидько з міста Дніпро, яку по праву вважають засновником сучасного краєзнавчого руху на Подніпров'ї [14]. Багаторічному голові Волинської обласної організації НСКУ Геннадію Бондаренку присвячено статтю Н. Кот [13].

Під рубрикою «До 50-річчя з дня народження Юрія Данилюка (1958–2005)» журнал опублікував дві статті про цю непересічну особистість. Автор однієї з них – П. Т. Тронько зазначив, що «за недовге життя він займався не лише науковою роботою, а й проводив величезну організаторську роботу по створенню умов ефективної роботи співробітників відділу, займався підготовкою кадрів. За його активної участі було проведено Перший краєзнавчий з'їзд. Ніхто інший як він так вперто працював над написанням першого Статуту Всеукраїнської спілки краєзнавців. Відчуваючи організаційні здібності Юрія Данилюка, я запропонував обрати першим заступником голови правління Спілки» [34].

У журналах останнього десятиліття відзначено особистий внесок у розбудову краєзнавства незалежної України Сергія Кота [6], Олени Лугової [23], Миколи Бушина [15].

Галерею просопографічних портретів сучасних організаторів краєзнавчого руху на всеукраїнському та регіональному рівнях відкриває тематична підбірка матеріалів «До 70-річчя з дня народження голови Національної спілки краєзнавців України, головного редактора журналу «Краєзнавство» Олександра Петровича Реєнта».

У «Слові про ювіляра» С. Гальчак зазначив, що О. Реєнт «разом із академіком П. Т. Троньком відроджував краєзнавчий рух в Україні, наполегливо формував регіональні організації Спілки, жваво розробляв перспективні напрями та програмні положення діяльності краєзнавців». Автор у своєму слові про ювіляра виокремлює найбільш характерні риси його наукової та громадської діяльності, як продовжувача справи, започаткованої академіком Петром Троньком.

Наголошено, що Олександр Реєнт як голова НСКУ, головний редактор журналу «Краєзнавство», наукового збірника «Проблеми історії України XIX – початку XX ст.» невтомно пропагує збережену джерелами історію України, окремих її регіонів, забуті або свого часу заборонені для широкого оприлюднення сторінки, її знаних і незнаних героїв у своїх численних наукових публікаціях, виступах на наукових форумах і в засобах масової інформації [5].

Не залишилися поза увагою журналу й особистості подвижників краєзнавчого руху та очільників регіональних організацій НСКУ, які разом з О. Реєнтом є лідерами сучасного краєзнавства. Свідченням того, що Спілка цінує людей, які активно працюють на краєзнавчій ниві, є те, що голова НСКУ О. Реєнт є автором кількох публікацій про них. Дві із своїх статей він присвятив заступнику голови НСКУ Олександрові Удоду [24] та членам президії правління

НСКУ Богдану Андрусишину [25] і Олександрю Завальнюку [26], відзначивши їх активну роботу з вироблення науково-методичних засад сучасного краєзнавства та практичну діяльність зі зміцнення осередків Спілки.

В журналі вміщено статтю Р. Маньковської про багаторічного члена президії правління НСКУ і заступника голови міжвідомчої координаційної ради з питань краєзнавства при Президії НАН України Віктора Даниленка. Зазначено, що за вагомий внесок у справу вивчення, дослідження і популяризації історичних знань та видатних особистостей України йому присуджено всеукраїнську краєзнавчу Премію імені Дмитра Яворницького [17]. Перу Р. Маньковської також належить нарис про подвижника туристичного краєзнавства в Україні Сергія Поповича [1].

Низка журнальних публікацій останніх років присвячена особистостям керівників регіональних організацій НСКУ, які значною мірою визначають сучасне обличчя українського краєзнавства. З-під пера В. Лазуренка вийшов документально-публіцистичний нарис про одного з ініціаторів відродження краєзнавства на Черкащині, багаторічного керівника Черкаської обласної організації НСКУ Василя Мельниченка [16]. Лідеру краєзнавців Івано-Франківщини Михайлу Косилу присвячена стаття Р. Маньковської [20]. У публікації П. Цимбалюк розповідається про голову Вінницької обласної організації НСКУ Сергія Гальчака [35]. Професійний шлях та науковий доробок голови Київської міської організації НСКУ Олександра Гончарова розкрито в публікації О. Соболевої [30].

Висновки. Таким чином, висвітлення історії краєзнавчого руху в Україні крізь призму особистостей відомих краєзнавців, які зробили вагомий внесок у започаткування краєзнавчих інституцій у 1920-х рр. і відродження краєзнавства в добу незалежності, сучасних досліджень регіональної історії та становлення і розбудову організацій Національної спілки краєзнавців України посідає

помітне місце в тематичній структурі часопису. З'ясовано, що практика публікації на сторінках журналу матеріалів про визначні постаті українського краєзнавства започаткована після відновлення випуску журналу з проголошенням незалежності України.

Практично усі категорії діячів краєзнавчого руху – від самовідданих дослідників-аматорів до відомих вчених, стали героями журнальних публікацій про їх життєвий шлях і внесок в дослідження регіональної історії України та збереження культурної спадщини українського народу. Аналіз засвідчує, що найбільш поширеним жанром подачі на сторінках журналу матеріалів про визначних краєзнавців є історико-документальні нариси та наукові статті просопографічного спрямування. Такі публікації мають важливе суспільне значення не тільки як засіб популяризації краєзнавства, а і як виховний чинник. Адже висвітлення подвижницької праці людей з високими громадянсько-патріотичними та моральними якостями, служать взірцем для молодих дослідників регіональної історії та залучення до краєзнавства широких верств населення.

Список використаних джерел та літератури

1. Бабушко С., Маньковська Р., Соловей Л. Подвижник туристичного краєзнавства в Україні (Сергій Іванович Попович). *Краєзнавство*. 2019. № 4. С. 99–104.
2. Бажан О., Левченко В., Левченко С. До 90-ї річниці часопису «Краєзнавство» (1927–2017): історія, статистика, особливості. *Краєзнавство*. 2017. № 3–4. С. 8–21.
3. Біобібліографічний словник краєзнавців України. *Краєзнавство*. 1993. № 1. С. 20–23.
4. Бровендер Д. Часопис «Краєзнавство» у розбудові історичного краєзнавства в Україні: до 20-ї річниці діяльності (1993–2013 рр.). *Краєзнавство*. 2013. № 4. С. 8–21.
5. Гальчак С. Слово про ювіляра. *Краєзнавство*. 2019. № 2. С. 3–6.
6. Денисенко Г. На ниві краєзнавства. *Краєзнавство*. 2018. № 3. С. 90–92.

7. Денисенко Г., Денисенко О. Краєзнавчі нотатки Сергія Єфремова. *Краєзнавство*. 2000. № 1–4. С. 59–65.
8. Дмитрук С. Київ у житті та діяльності Олександра Янати. *Краєзнавство*. 2015. № 3–4. С. 145–151.
9. Калінічева Г. І. Аркас Микола Миколайович. *Краєзнавство*. 2003. № 1–4. С. 119–122.
10. Кириченко С. Посмертний лауреат. *Краєзнавство*. 1993. № 1. С. 25–27.
11. Клименко Н. Історико-краєзнавча спадщина Івана Крип'якевича. *Краєзнавство*. 2010. № 1–2. С. 157–164.
12. Колеснікова В. А. Роль В. В. Хвойки у становленні та розвитку Київського міського музею. *Краєзнавство*. 2005. № 1–4. С. 139–145.
13. Кот Н. Краєзнавець, вчений, педагог: (Геннадій Васильович Бондаренко). *Краєзнавство*. 2011. № 3. С. 124–128.
14. Кочергін І. Ганна Швидько – засновник сучасного краєзнавчого руху на Придніпров'ї. *Краєзнавство*. 2019. № 2. С. 79–81.
15. Лазуренко В. М. Штрихи до портрета черкаського історика і краєзнавця Миколи Бушина. *Краєзнавство*. 2013. № 3. С. 65–73.
16. Лазуренко В. Подвижник краєзнавства Черкащини. *Краєзнавство*. 2019. № 1. С. 43–50.
17. Маньковська Р. «...Власне чуття історика» (до 70-річчя від дня народження професора Віктора Даниленка). *Краєзнавство*. 2019. № 4. С. 95–98.
18. Маньковська Р. Державний діяч, науковець, громадянин: відзначення 100-річчя з дня народження Петра Тронька в Україні. *Краєзнавство*. 2015. № 3–4. С. 27–36.
19. Маньковська Р. Захисник національної спадщини. *Краєзнавство*. 2010. № 1–2. С. 11–15.
20. Маньковська Р. Очільник прикарпатського краєзнавства: до 60-річчя від дня народження Михайла Косила. *Краєзнавство*. 2015. № 3–4. С. 152–154.
21. Михайлуца М. Анатолій Демидович Бачинський (1933–1995): краєзнавець, археограф, учитель і просто одесит. *Краєзнавство*. 2011. № 1. С. 108–113.
22. Пінчук Ю. Краєзнавство в творчості українського історика Федора Павловича Шевченка. *Краєзнавство*. 2008. № 1–4. С. 102–108.
23. Попович С. Олена Лугова – історик, краєзнавець, туризмолог. *Краєзнавство*. 2018. № 4. С. 56–64.
24. Реєнт О. «Історію пишу...» (до 60-річчя з дня народження історіографа Олександра Удода). *Краєзнавство*. 2017. № 1–2. С. 114–118.
25. Реєнт О. Нарис життя і науково-педагогічної діяльності Богдана Андрусишина. *Краєзнавство*. 2019. № 1. С. 51–58.

26. Реєнт О., Баженов Л. Історико-краєзнавчий світ професора Олександра Михайловича Завальнюка (до 70-річчя від дня народження). *Краєзнавство*. 2021. № 1–2. С. 49–57.

27. Робак І. Валентин Отамановський як один з фундаторів сучасного вітчизняного краєзнавства. *Краєзнавство*. 2014. № 3–4. С. 46–55.

28. Роздуми напередодні ювілею. Інтерв'ю з головою Національної спілки краєзнавців України, головним редактором журналу «Краєзнавство», академіком НАН України, Героєм України Петром Тимофійовичем Троньком / записав інтерв'ю Г. Клепак. *Краєзнавство*. 2010. № 1–2. С. 6–10.

29. Силка О., Синявська Л. Михайло Злобинець: золотоніський просвітник загальноукраїнського рівня. *Краєзнавство*. 2017. № 1–2. С. 127–142.

30. Соболева О. Професійний шлях та науковий доробок голови Київської міської організації НСКУ Олександра Гончарова (з нагоди 60-річчя від дня народження). *Краєзнавство*. 2018. № 4. С. 65–75.

31. Сокирська В. Григорій Храбан – перший науковий краєзнавець Уманщини. *Краєзнавство*. 2011. № 3. С. 110–114.

32. Столярчук Б. Творчі пошуки Івана Пашука (біографічний ескіз). *Краєзнавство*. 2018. № 3. С. 93–96.

33. Тонконог О. Внесок Михайла Івановича Сікорського у розвиток вітчизняного краєзнавства. *Краєзнавство*. 2011. № 4. С. 171–176.

34. Тронько П. Слово про учня. *Краєзнавство*. 2008. № 1–4. С. 110–111.

35. Цимбалюк П. Одержимий творчістю (до 70-річчя від дня народження Сергія Дмитровича Гальчака). *Краєзнавство*. 2019. № 2. С. 82–89.

36. Шаповал А., Булгаков Ю. Архівна спадщина академіка НАН України П. Т. Тронька: краєзнавчий аспект. *Краєзнавство*. 2015. № 3–4. С. 19–26.

References

1. Babushko, S., Mankovska, R., & Solovey, L. (2019). Podvyzhnyk turystychnoho krayeznavstva v Ukrayini (Serhiy Ivanovych Popovych) [A pioneer of touristic local history in Ukraine (Serhiy Ivanovich Popovych)]. *Kraêznavstvo*, 4, 99–104 [In Ukrainian].

2. Bazhan, O., Levchenko, V., & Levchenko, S. (2017). Do 90-yi richnytsi chasopysu «Krayeznavstvo» (1927–2017): istoriya, statystyka, osoblyvosti [To the 90th anniversary of the «Kraêznavstvo» journal (1927–2017): History, statistics, features]. *Kraêznavstvo*, 3–4, 8–21 [In Ukrainian].

3. (1993). Biobiliohrafichnyy slovnyk krayeznavtsiv Ukrayiny [Biobibliographic dictionary of local historians of Ukraine]. *Kraêznavstvo*, 1, 20–23 [In Ukrainian].

4. Brovender, D. (2013). Chasopys «Krayeznavstvo» u rozbudovi istorychnoho krayeznavstva v Ukrayini: do 20-yi richnytsi diyal'nosti (1993–2013 rr.) [The «Kraêznnavstvo» journal in the development of historical local history in Ukraine: To the 20th anniversary of its activity (1993–2013)]. *Kraêznnavstvo*, 4, 8–21 [In Ukrainian].
5. Denysenko, H. (2018). Na nyvi krayeznavstva [In the field of local history]. *Kraêznnavstvo*, 3, 90–92 [In Ukrainian].
6. Denysenko, H., & Denysenko, O. (2000). Krayeznavchi notatky Serhiya Yefremova [Local history notes of Serhii Yefremov]. *Kraêznnavstvo*, 1–4, 59–65 [In Ukrainian].
7. Dmytruk, S. (2015). Kyiv u zhytti ta diyalnosti Oleksandra Yanaty [Kyiv in the life and activities of Oleksandr Yanata]. *Kraêznnavstvo*, 3–4, 145–151 [In Ukrainian].
8. Halchak, S. (2019). Slovo pro yuvilyara [A word about the hero of the day]. *Kraêznnavstvo*, 2, 3–6 [In Ukrainian].
9. Kalinicheva, H. I. (2003). Arkas Mykola Mykolayovych [Arkas Mykola Mykolayovych]. *Kraêznnavstvo*, 1–4, 119–122 [In Ukrainian].
10. Klymenko, N. (2010). Istoryko-krayeznavcha spadshchyna Ivana Krypyakevycha [The historical and local history heritage of Ivan Kryp'iakevych]. *Kraêznnavstvo*, 1–2, 157–164 [In Ukrainian].
11. Kocherhin, I. (2019). Hanna Shvydko – zasnovnyk suchasnoho krayeznavchoho rukhu na Prydniprovyi [Hanna Shvydko – founder of the modern local history movement in the Dnieper region]. *Kraêznnavstvo*, 2, 79–81 [In Ukrainian].
12. Kolesnikova, V. A. (2005). Rol V. V. Khvoyky u stanovlenni ta rozvytku Kyivskoho miskoho muzeyu [The role of V. V. Khvoyka in the formation and development of the Kyiv City Museum]. *Kraêznnavstvo*, 1–4, 139–145 [In Ukrainian].
13. Kot, N. (2011). Krayeznavets, vchenyy, pedahoh: (Hennadiy Vasylovych Bondarenko) [Local historian, scientist, teacher: (Hennadiy Vasyliovych Bondarenko)]. *Kraêznnavstvo*, 3, 124–128 [In Ukrainian].
14. Kyrychenko, S. (1993). Posmertnyy laureate [Posthumous laureate]. *Kraêznnavstvo*, 1, 25–27 [In Ukrainian].
15. Lazurenko, V. (2019). Podvyzhnyk krayeznavstva Cherkashchyny [Ascetic of local history of Cherkasy region]. *Kraêznnavstvo*, 1, 43–50 [In Ukrainian].
16. Lazurenko, V. M. (2013). Shtrykhy do portreta cherkaskoho istoryka i krayeznavtsya Mykoly Bushyna [Strokes to the portrait of the Cherkasy historian and local historian Mykola Bushyn]. *Kraêznnavstvo*, 3, 65–73 [In Ukrainian].
17. Mankovska, R. (2010). Zakhysnyk natsionalnoyi spadshchyny [Defender of national heritage]. *Kraêznnavstvo*, 1–2, 11–15 [In Ukrainian].

18. Mankovska, R. (2015). Derzhavnyy diyach, naukovec, hromadyanyn: vidznachennya 100-richchya z dnya narodzhennya Petra Tronka v Ukrayini [Statesman, scientist, citizen: Celebration of the 100th anniversary of Petro Tronko's birth in Ukraine]. *Kraêznavstvo*, 3–4, 27–36 [In Ukrainian].
19. Mankovska, R. (2015). Ochilnyk prykarpat·skoho krayeznavstva: do 60-richchya vid dnya narodzhennya Mykhayla Kosyla [The leader of Carpathian local history: To the 60th anniversary of Mykhailo Kosyl's birthday]. *Kraêznavstvo*, 3–4, 152–154 [In Ukrainian].
20. Mankovska, R. (2019). «...Vlasne chuttya istoryka» (do 70-richchya vid dnya narodzhennya profesora Viktora Danylenka) [«...The historian's own sense» (to the 70th anniversary of the birth of Professor Viktor Danylenko)]. *Kraêznavstvo*, 4, 95–98 [In Ukrainian].
21. Mykhaylutsa, M. (2011). Anatoliy Dyumydovych Bachynskyy (1933–1995): krayeznavets, arkheohraf, uchytel i prosto odesyt [Anatolii Demydovych Bachynskiy (1933–1995): Local historian, archeographer, teacher and just a resident of Odessa]. *Kraêznavstvo*, 1, 108–113 [In Ukrainian].
22. Pinchuk, Y. U. (2008). Krayeznavstvo v tvorchosti ukrayinskoho istoryka Fedora Pavlovycha Shevchenka [Local history in the works of Ukrainian historian Fedor Pavlovych Shevchenko]. *Kraêznavstvo*, 1–4, 102–108 [In Ukrainian].
23. Popovych, S. (2018). Olena Luhova – istoryk, krayeznavets, turyzmozoloh [Olena Luhova – historian, local historian, tourism expert]. *Kraêznavstvo*, 4, 56–64 [In Ukrainian].
24. Reyent, O. (2017). «Istoriyu pyshu...» (do 60-richchya z dnya narodzhennya istoriografa Oleksandra Udoda) [«I am writing history...» (to the 60th anniversary of the birth of historiographer Oleksandr Udod)]. *Kraêznavstvo*, 1–2, 114–118 [In Ukrainian].
25. Reyent, O. (2019). Narys zhyttya i naukovo-pedahohichnoyi diyalnosti Bohdana Andrusyshyna [A sketch of the life and scientific and pedagogical activities of Bohdan Andrusyshyn]. *Kraêznavstvo*, 1, 51–58 [In Ukrainian].
26. Reyent, O., & Bazhenov, L. (2021). Istoryko-krayeznavchyy svit profesora Oleksandra Mykhaylovycha Zavalnyuka (do 70-richchya vid dnya narodzhennya) [The historical and local history world of Professor Oleksandr Mykhailovych Zavalnyuk (to the 70th anniversary of his birth)]. *Kraêznavstvo*, 1–2, 49–57 [In Ukrainian].
27. Robak, I. (2014). Valentyn Otamanovskyy yak odyin z fundatoriv suchasnoho vitchyznyanoho krayeznavstva [Valentyn Otamanovsky as one of the founders of modern domestic local history]. *Kraêznavstvo*, 3–4, 46–55 [In Ukrainian].
28. (2010). Rozdumy naperedodni yuvileyu. Intervyu z holovoyu Natsionalnoyi spilky krayeznavtsiv Ukrayiny, holovnym redaktorom zhurnalu «Krayeznavstvo», akademikom NAN Ukrayiny, Heroyem Ukrayiny Petrom

Tymofiyovychem Tronkom [Reflections on the eve of the anniversary. Interview with the head of the National Union of Local History Scholars of Ukraine, editor-in-chief of the «Kraêznavstvo» journal, academician of the National Academy of Sciences of Ukraine, Hero of Ukraine Petro Tymofiyovych Tronko / interview recorded by H. Klepak]. *Kraêznavstvo*, 1–2, 6–10 [In Ukrainian].

29. Shapoval, A., & Bulhakov, Yu. (2015). Arkhivna spadshchyna akademika NAN Ukrayiny P. T. Tronka: krayeznavchyy aspekt [Archival heritage of Academician of the National Academy of Sciences of Ukraine P. T. Tronko: Local history aspect]. *Kraêznavstvo*, 3–4, 19–26 [In Ukrainian].

30. Sobolyeva, O. (2018). Profesiynny shlyakh ta naukovyy dorobok holovy Kyyivskoyi miskoyi orhanizatsiyi NSKU Oleksandra Honcharova (z nahody 60-richchya vid dnya narodzhennya) [Professional path and scientific achievements of the head of the Kyiv city organization of the National Union of Ukrainian Students Oleksandr Goncharov (on the occasion of his 60th birthday)]. *Kraêznavstvo*, 4, 65–75 [In Ukrainian].

31. Sokyrskya, V. (2011). Hryhoriy Khraban – pershyy naukovyy krayeznavets Umanshchyny [Hryhoriy Khraban – the first scientific local historian of the Uman region]. *Kraêznavstvo*, 3, 110–114 [In Ukrainian].

32. Stolyarchuk, B. (2018). Tvorchy poshuky Ivana Pashchuka (biohrafichnyy eskiz) [Creative searches of Ivan Pashchuk (biographical sketch)]. *Kraêznavstvo*, 3, 93–96 [In Ukrainian].

33. Sylka, O., & Synyavska, L. (2017). Mykhaylo Zlobynets: zolotoniskyy prosvitnyk zahalno ukrayinskoho rivnya [Mykhailo Zlobynets: Zolotonosha educator of the all-Ukrainian level]. *Kraêznavstvo*, 1–2, 127–142 [In Ukrainian].

34. Tonkonoh, O. (2011). Vnesok Mykhayla Ivanovycha Sikorskoho u rozvytok vitchyznyanoho krayeznavstva [The contribution of Mykhailo Ivanovich Sikorsky to the development of domestic local history]. *Kraêznavstvo*, 4, 171–176 [In Ukrainian].

35. Tronko, P. (2008). Slovo pro uchnya [A word about the disciple]. *Kraêznavstvo*, 1–4, 110–111 [In Ukrainian].

36. Tsybalyuk, P. (2019). Oderzhymy tvorchystyu (do 70-richchya vid dnya narodzhennya Serhiya Dmytrovycha Halchaka) [Obsessed with creativity (for the 70th anniversary of Serhii Dmytrovych Galchak's birthday)]. *Kraêznavstvo*, 2, 82–89 [In Ukrainian].

Надійшла до редакції: 02.04.2025 р.